

I - O DERRADEIRO DÍA DUN CONDENADO.

Henrique Harguidey (Traductor)

Non é un principiante o Víctor Hugo de *O derradeiro día dun condenado*, aínda que si debemos considerar en formación o seu estilo e a súa obra. Xa publicara poesía (*Odes et Ballades*, *Les Orientales*), novela (*Han de Islande*, *Bug-Jargal*) e teatro (*Cromwell*) mais a súa dimensión plena irase construíndo ao longo de anos.

Con *O derradeiro día*, o escritor pretende dar a lume algo innovador. Non se trata de facer unha argumentación literaria en prol da abolición da pena de morte nin tampouco de propiciar, a través dun «caso» ou dun « exemplo», a conclusión de que é preciso suprimila. Victor Hugo té n outro propósito máis ambicioso: facernos sentir o que sente un condenado a morte que vai ser executado: o seu sufrimento, a súa angustia, o seu terror. Non o sentimento dun reo concreto –pois non hai no relato datos identificativos fóra dunha difusa caracterización de idade, condición social e educación– senón dos reos todos ante a morte. Sen entoar un doado *mea culpa* que axude a entregar o lector ou a lectora ao camiño fácil do redentorismo senón debuxando esvaecidamente a autoconciencia que o reo ten do crime cometido e da xustiza de deber pagar por el.

Prevalece no monólogo o home nú. A transmisión da condición humana a través da Literatura. A misión desta como transformadora da sociedade. Nin mesmo figuraba no comezo o nome do autor.

Naturalmente, os ataques que Víctor Hugo recibiu dende a aparición da novela foron violentos. O propio escritor tivo que operar en dúas fronteas, que xeraron dous novos textos incorporados posteriormente ás pezas da batalla: unha mordaz sátira da vella reacción, dos nostálxicos do Antigo Réxime e os oportunistas trepadores de toda caste, e mais unha defensa do abolicionismo situándoo no contexto histórico francés deses anos. Son pezas escritas despois de se publicar a primeira edición e normalmente figuran como prefacio; nós xulgamos máis oportuno lelas tras o soliloquio do condenado.

Tanto pola súa calidade literaria como pola súa carga social e a perenne actualidade do seu contido, as tres pezas que constitúen *O derradeiro día dun condenado* deben ser lidas polos lectores e lectoras de hoxe. Conservan a súa plena vixencia.

II - CLAUDE GUEUX

Henrique Harguidey (Traductor)

Claude Gueux, é dicir Claudio Esmoleiro, Claudio Mendigo, Claudio Pedichón. Outro miserable, trinta anos antes de que apareza o libro máis coñecido e máis voluminoso de Victor Hugo, unha das obras cimeiras da literatura universal.

Con ese nome, o protagonista do corto relato parecía ter o seu porvir cantado. Levábao escrito. Pensariamos que o autor escollera un nome simbólico.

E mais non foi un invento de Victor Hugo: a persoa é real, e o seu nome tamén.

En 1829, Hugo publicara en edición anónima *O derradeiro día dun condenado*, obra de radical militancia contra a pena de morte. As duras críticas recibidas –xa descuberto o autor- lévano a redactar en 1832 un texto no que responde a elas. Xusto acaba de finalizalo cando le na *Gazette des Tribunaux* a historia de Claude Gueux, onde atopa un eco do seu combate abolicionista; escribe entón unhas páxinas que constituirán no seu día a conclusión de *Claude Gueux*. Finalmente redacta o relato da prisión, paixón e morte do protagonista; o libríño enteiro publícase en 1834.

Se cadra non sería, daquela, desencamiñado encetar a lectura de Claude Gueux pola conclusión. En concreto polo parágrafo no que Victor Hugo cuestiona o papel das Cámaras, aquel que comeza:

As Cámaras están todos os anos ocupadas en asuntos graves... Porque, realmente, o que segue é un ataque –non menos violento por ser irónico- ao réxime de 1832 e ao seu soporte social. E porque –inequívocamente- o texto continúa o fío argumental de *O derradeiro día dun condenado*. Lembremos as liñas finais do prefacio desta novela:

Hase verter bálsamo e óleo onde se aplicaba ferro e lume. Hase tratar coa caridade ese mal que se trataba coa carraxe. Será sinxelo e sublime. A cruz substituindo a forza. Velaí todo.

A mesma idea final da conclusión de Claude Gueux.

Todo o que precede á alusión ás Cámaras, ten, pola contra, unha función e un estilo totalmente diferentes. Primeiro a narración sinxela dos feitos (*Digo as cousas como son*) dende a prisión á morte. O estilo é frío e distante, con moi pouca variedade nas construcións e unha deliberada redución do léxico ao máis elemental e repetido. Diríase un apuntamento xudicial, aínda que o escritor nunca é totalmente silenciado: os seus dotes literarios despuntan e as súas opinións persoais maniféstanse. E

despois, tras da execución, a defensa da memoria do acusado; aquí si, nesta breve e intensa intervención procede a oratoria. E para rematar, por elevación, a devandita conclusión dirixida aos responsables da vixencia das leis e o sistema represivo. Parece estarmos ouvindo a Victor Hugo na Cámara.

En calquera caso, sexa cal for a orde de lectura, a aposta de Victor Hugo por unha relixión consoladora está presente en todo o texto de *Claude Gueux*, igual que no resto da súa obra, por máis que pouco a pouco fose acentuando a necesidade de igualdade social e de xusta reparación xa neste mundo. O conservadurismo dos primeiros tempos que –malia os combates certamente progresistas- resulta patente nesta conclusión, irase subsumindo ante a presión da fraternidade e da sede de xustiza innatos no escritor.

Sabemos hoxe o que seguramente el sospeitaba: que as cousas non foron exactamente como as describe. Victor Hugo; aquí, como en toda a súa obra, utiliza deliberadamente o contraste máis extremo, a oposición máis violenta, que o sitúa por veces no doado maniqueísmo. Quere así «cargar as tintas» para acentuar a desigualdade en favor do feble. Saibamos nós dexergar o substancial, distinguindo o accesorio, para atoparmos a xusteza.

Ao chamado de Victor Hugo no seu *Claude Gueux* acuden de inmediato á nosa mente os nomes de dúas ilustres escritoras galegas: a Rosalía de *A xustiza pola man* e a Concepción Arenal de *El reo, el pueblo y el verdugo*.

Tres textos que deberían ler todas as xentes de leis, toda a xente de lei.

**E todas, todos, deberíamonos preguntar tamén, a seguido:
Mudaron de certo tanto as cousas nestes dous centos anos?**